

História a súčasnosť prokuratúry Slovenskej republiky

Jozef Čentéš

Politické a spoločenské zmeny v roku 1989 našli prirodzený výraz v zmene funkcií štátu a štátneho aparátu a logicky sa týkali aj ďalšieho postavenia vývoja prokuratúry. V tom čase sa prejavila kríza jej identity. Prokuratúra si hľadala svoju novú tvár i postavenie v posttotalitnej spoločnosti a v procese postupnej transformácie v spoločnosť demokratickú. Leninský model prokuratúry v zmysle vtedy platného **zákona o prokuratúre č. 60/1965 Zb.** bol plne uspôsobený direktívne byrokratickému a centralistickému systému univerzálneho mocenského monopolu strany a štátu. V období týchto zmien sa rodila nová koncepcia prokuratúry.

Z hľadiska ďalšieho vývoja prokuratúry možno pozitívne hodnotiť vypustenie čl. IV. Ústavy o vedúcej úlohe strany, čím došlo k prerušeniu spätosti prokuratúry s komunistickou stranou a odpolitizovaniu prokuratúry. V súvislosti s rešpektovaním požiadavky apolitičnosti prokurátorov a vyšetrovateľov prokuratúry je potrebné spomenúť § 37 ods. 1 písm. d/ **zákona č. 168/1990 Zb., ktorým sa ako prvým mení a dopĺňa zákon o prokuratúre.** Týmto ustanovením sa rozšírili obligatórne podmienky na možnosť výkonu funkcie prokurátora alebo vyšetrovateľa prokuratúry o podmienku, že nie sú členmi žiadnej politickej strany. Za zmienku stojí tiež ustanovenie § 40a zákona č. 168/1990 Zb. (s obmedzenou dobou účinnosti), podľa ktorého mohli generálni prokurátori (ČSFR, ČR a SR) prepustiť prokurátora, ak porušil svoje povinnosti takým spôsobom, že stratil dôveru potrebnú k zastávaniu doterajšej funkcie.

V ponovembrovom období sa prokuratúra významným spôsobom podieľala na priebehu odstraňovania krívd, ktoré boli v totalitnom štáte späté s potlačovaním ľudských práv jednotlivcov a s potrebou vysporiadať sa s porušovaním zákonnosti a deformáciami československej justície v období od 25. februára 1948 do 1. januára 1990, a to v rámci súdnych aj mimosúdnych rehabilitácií. Jednou zo záruk, že sa tieto

negatívne javy už nikdy nebudú v našej spoločnosti opakovať, predstavoval **zákon č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii**, ktorý nadobudol účinnosť 1. júla 1990.

Okrem zákona o súdnej rehabilitácii prokuratúra plnila povinnosti vyplývajúce jej zo **Zákona č. 87/1991 Zb. o mimosúdnych rehabilitáciách**, ktorý nadobudol účinnosť 1. apríla 1991.

Následná názorová pluralita, resp. neexistencia jednoznačného názoru na povahu orgánu verejnej žaloby vyústili po rozdelení federácie na dva samostatné štátne útvary do vzniku dvoch odlišných verzií verejnej žaloby – na Slovensku bol zachovaný model prokuratúry, v Českej republike bol vybudovaný model štátneho zastupiteľstva. Obidve republiky zakotvili orgány verejnej žaloby do svojich Ústav, čím nepochybne zvýraznili dôležitosť ich poslania a úlohy v spoločnosti, každá z nich však pojala princípy ich fungovania inak. Právna úprava prokuratúry na území Slovenskej republiky sa stala súčasťou **ôsmej hlavy Ústavy SR, článkov 149 – 151. Ústava konštituuje prokuratúru ako samostatný orgán verejnej moci, ktorý nie je súčasťou ani zákonodarnej, ani výkonnej, ani súdnej moci. Jedná sa o orgán sui generis.**

Za historicky významné v dejinách prokuratúry po roku 1989 je potrebné označiť schválenie **zákona NR SR č. 314/1996 Z. z. o prokuratúre**, ktorý nadobudol účinnosť dňa 1. novembra. Tento zákon v § 2 odsek 1 vymedzil prokuratúru ako „samostatný a nezávislý štátny orgán, ktorý chráni práva a zákonom chránené záujmy fyzických osôb, právnických osôb a štátu“.

Následné **zákony č.153/2001 Z.z. o prokuratúre a č.154/2001 Z.z. o prokurátoroch a právnych čakateloch prokuratúry** prešli v rámci Rady Európy a neskôr negociačného procesu odborným posúdením. Posudok k návrhu týchto zákonov v roku 2001 vypracoval generálny prokurátor Neuchatelu (Švajčiarsko) Pierre Cornu na základe poverenia Rady Európy pred ich schválením v NR SR, a to z hľadiska ich súladu s európskymi pravidlami vo veci ochrany ľudských práv, zásad právneho štátu a demokratického usporiadania spoločnosti s prihliadnutím na medzinárodné odporúčania, preto tieto v súčasnosti účinné zákony upravujúce

postavenie prokuratúry a prokurátorov, v znení mnohých noviel , **svojou podstatou zodpovedajú európskym štandardom.**

Z hľadiska ďalšieho vývoja prokuratúry je potrebné venovať pozornosť viacerým aktuálnym témam, medzi ktoré patrí napríklad etický kódex prokurátorov.

Doc. JUDr. Jozef Čentěš, PhD., Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Warminsko-Mazurska Univerzita v Olsztyme, Fakulta práva a verejnej správy,

Generálna prokuratúra Slovenskej republiky